

Prof. dr Mladen M. MILOŠEVIĆ*
Vanredni profesor
Fakultet bezbednosti,
Univerzitet u Beogradu

Originalni naučni rad
Primljeno: 3. avgust 2021.
Prihvaćeno: 16. septembar 2021.
UDK: 342.738(497.11)
<https://doi.org/10.47152/rkkp.59.2.7>

KRIVIČNOPRAVNA ZAŠTITA PODATAKA O LIČNOSTI

Rad je posvećen analizi krivičnopravnog aspekta zaštite podataka o ličnosti u Republici Srbiji. Donošenjem Opšte Uredbe o zaštiti podataka o ličnosti EU i novog domaćeg zakona kojim je započet proces harmonizacije sa evropskim propisima i standardima, aktualizovalo se pitanje krivične odgovornosti za povrede ustavnog prava na privatnost u domenu ličnih podataka. Autor predstavlja norme srpskog krivičnog zakonodavstva i analizira njihovu primenljivost i usklađenost sa normama drugih pravnih grana. Osim krivičnog dela iz člana 146 Krivičnog zakonika, u radu se obrađuju i druge inkriminacije, čija kriminalna zona obuhvata i povrede prava na zaštitu podataka o ličnosti. Uz razmatranje nedoumica koje mogu izazvati probleme u praktičnoj primeni prava, autor nudi i rešenja de lege ferenda, naglašavajući veliki značaj optimalnog pravnog uređivanja svih aspekata zaštite podataka o ličnosti.

Ključne reči: krivičnopravna zaštita, podaci o ličnosti, prava na privatnost.

---

* e-mail: milosevic@fb.bg.ac.rs

1. Uvod

Član 146 Krivičnog zakonika Republike Srbije (dalje: KZ)¹ inkriminiše radnje neovlašćenog prikupljanja, obrade i korišćenja podataka o ličnosti. Odredba ovog člana, uvedena stupanjem na snagu KZ-a, je novina u našem zakonodavstvu. Krivičnopravnu zaštitu ličnih podataka nije predviđalo savezno krivično zakonodavstvo u doba SFRJ i SRJ.²

Zanimljivo je da domaći zakonodavac nije prepoznao potrebu za inkriminisanjem radnji neovlašćenog postupanja sa ličnim podacima sve do 2005. godine, imajući u vidu da je zaštita podataka o ličnosti zajemčena još Ustavom Republike Srbije iz 1990. godine.³

Član 20 stav 1 tadašnjeg Ustava jemči zaštitu tajnosti podataka o ličnosti, dok stav 2 istog člana određuje da je zakonodavac dužan da uredi ovu materiju. Član 33 Ustava Savezne Republike Jugoslavije takođe sadrži odredbe o zaštiti ličnih podataka, za nijansu detaljnije i konkretnije u odnosu na republički Ustav.⁴ Ipak, srpski i jugoslovenski ustvotvorac nisu eksplicitno propisali kažnjivost radnji nezakonitog postupanja sa podacima o ličnosti.

Nekoliko godina kasnije, 1998. godine, donet je prvi Zakon o zaštiti podataka o ličnosti Savezne Republike Jugoslavije.⁵

Ovaj zakon je u članu 25 propisao niz prekršaja. Prekršajna odgovornost je bila predviđena za pravna lica, preduzetnike i odgovorna lica „u državnom organu ili organizaciji ili organu lokalne samouprave, u preduzeću ili drugom pravnom licu“ (član 25 stav 3 Zakona). Zakon je prestao da važi tek 2008. godine. Te godine je donet Zakon o zaštiti podataka o ličnosti Republike Srbije⁶, koji će važiti sve do avgusta 2019. godine, kada na snagu stupa novi zakon istog naziva (u daljem tekstu: ZZPL),⁷ donet kako bi se srpsko zakonodavstvo harmonizova-

---

1 Krivični zakonik Republike Srbije, „Sl. Glasnik RS“, br. . 85/05, 88/05 , 107/05, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16, 35/19.

2 Krivični zakon SFRJ/SRJ/Osnovni krivični zakon, „Sl. list SFRJ“, br. 44/76, 36/77 - ispravka, 34/84, 37/84 - ispravka, 74/87, 57/89, 3/90, 38/90, 45/90 - ispravka, 54/90 - ispravka, „Sl. list SRJ“ br. 35/92, 16/93 - dr. zakon, 31/93 - dr. zakon, 37/93, 50/93 - dr. zakon, 24/94, 61/01, „Sl. glasnik RS“ br. 39/03; Krivični zakon Republike Srbije, „Službeni glasnik SRS“, br. 26/77, 28/77, 43/77, 20/79, 24/84, 39/86, 51/87, 6/89 i 42/89, „Službenik glasnik RS“, br. 21/90, 16/90, 26/91, 75/91, 9/92, 49/92, 51/92, 23/93, 67/93, 47/94, 17/95, 44/98, 10/02, 11/02, 80/02, 39/03 i 67/03.

3 Ustav Republike Srbije, „Sl. Glasnik RS“, broj 1/90.

4 Ustav Savezne Republike Jugoslavije, „Sl. list SRJ“, broj 1/92.

5 Zakon o zaštiti podataka o ličnosti, „Sl. list SRJ“, br. 24/98, 26/98.

6 Zakon o zaštiti podataka o ličnosti, „Sl. glasnik RS“, br. 97/08, 104/09 - dr. zakon, 68/12 - US i 107/12).

7 Zakon o zaštiti podataka o ličnosti, „Sl. glasnik RS“, broj 87/18.

lo sa pravom Evropske unije, nakon početka primene čuvene Opšte uredbe o zaštiti podataka o ličnosti EU.⁸

Aktuelni Ustav, u članu 42, utvrđuje pravo na zaštitu ličnih podataka i eksplicitno propisuje da se „prikupljanje, držanje, obrada i korišćenje podataka o ličnosti uređuju zakonom“.⁹ Ustavotvorac izričito zabranjuje upotrebu podataka za svrhe u koje nisu prikupljeni. Izuzeci su mogući samo za potrebe krivičnog postupka i zaštite bezbednosti države, ali samo na način predviđen zakonom. Član 42 stav 2 se ne zadržava na zabrani korišćenja podataka u druge svrhe, već ustanovljava da je takva upotreba kažnjiva. Ova odredba je osnov za uvođenje prekršaja i krivičnih dela vezanih za zloupotrebu ličnih podataka.

Odredbe o prekršajnoj odgovornosti u oblasti zaštite podataka o ličnosti su smeštene u kaznene odredbe ZZPL, pto je bio slučaj i sa prethodnim zakonom. Što se krivičnopravne dimenzije tiče, usko gledano, jedino je član 146 KZ-a posvećen inkriminisanju neovlašćenih radnji uperenih prema ličnim podacima. Međutim, treba imati u vidu da je zaštita podataka o ličnosti deo šireg kompleksa – prava na privatnost (Popesku, 2016). Krivična dela koja sankcionišu kršenje drugih aspekata prava na privatnost, obuhvataju širu kriminalnu zonu, tako da pod njih potpadaju i pojedine nezakonite radnje prema ličnim podacima.

Analiza krivičnopravnih normi kojima se štiti pravo na zaštitu podataka o ličnosti treba da obuhvati sva relevantna krivična dela, čijom radnjom izvršenja može biti primarno povređeno ovo pravo. Osim dela iz člana 146, to su i: neovlašćeno otkrivanje tajne (član 141); proganjanje (član 138a stav 1 tačka 3), povreda tajnosti pisma (član 142); neovlašćeno prisluškivanje i snimanje (član 143); neovlašćeno fotografisanje (član 144) i neovlašćeno objavljivanje i prikzivanje tuđeg spisa, poretreta i snimka (član 145); pa i krivično delo iznošenja ličnih i porodičnih prilika (član 172), a možda i druga. Ali, mi ćemo se posvetiti samo krivičnim delima čijim je izvršenjem, po pravilu, primarno povređeno pravo na zaštitu podataka o ličnosti, te nećemo uzeti u razmatranje povredu tajnosti pisma (jer je pismo ili drugo zatvoreno pismeno zaseban objekt zaštite u odnosu na sadržaj, koji je podatak o ličnosti), niti iznošenje ličnih i porodičnih prilika (zato što je objekt zaštite kod tog krivičnog dela čast i ugled, a ne ljudska prava i slobode), iako su i ona, u širem smislu, namenjena i zaštitu ličnih podataka.

Počecemo od neovlašćenog prikupljanja ličnih podataka, kao osnovne inkriminacije, a zatim ćemo se osvrnuti i na ostale, prikazujući situacije u kojima se njihova radnja ispoljava u povredi prava na zaštitu podataka o ličnosti.

8 Opšta Uredba (EU) 2016/679 Evropskog parlamenta i Saveta od 27. aprila 2016. godine o zaštiti fizičkih lica u odnosu na obradu podataka o ličnosti, i o slobodnom kretanju takvih podataka i o stavljanju Direktive 95/46/EZ van snage.

9 Ustav Republike Srbije, „Sl. Glasnik RS“, broj 98/06.

2. Neovlašćeno prikupljanje ličnih podataka

Podaci o ličnosti su, zahvaljujući Internetu i digitalnim tehnologijama, postali daleko dostupniji nego ranije. Činjenica da brojni korisnici Interneta svojevremeno (pitanje koliko promišljeno) omogućuju pristup svojim ličnim podacima, posebno na društvenim mrežama, stvorila je ogroman prostor za zloupotrebe i manipulacije, koje zaslužuju krivičnopravnu reakciju. (Mandić, Putnik, Milošević, 2017; Prlja, 2018: 89-90). Domišljati učinioci koriste često nizak nivo bezbednosne kulture pojedinaca, dolazeći do njihovih podataka o ličnosti na jednostavan način, nakon čega ih koriste za izvršenje težih krivičnih dela. Ova pojava nije ekskluzivno vezana za korišćenje Interneta i podataka u digitalnom obliku, jer se lični podaci prikupljaju i distribuiraju i u fizičkom prostoru i obliku, te su pojavni oblici neovlašćenog postupanja sa ovim podacima veoma raznovrsni. (Diligenski i dr., 2018). Suština zakonodavnog regulisanja obrade podataka o ličnosti je da se građanima pruži adekvatna pravna zaštita od neželjene i nezakonite obrade njihovih podataka. (Vodinić, 1989: 189).

Donošenje Opšte uredbe, na kojoj se intenzivno radilo od 2012. godine, pokazalo je volju Evropske unije da se problemu zaštite podataka o ličnosti pristupi na sistematski i sveobuhvatan način. I pored postojanja niza međunarodnopravnih dokumenata koji su posredno ili neposredno regulisali određene aspekte obrade podataka o ličnosti (uključujući i Direktivu EU o zaštiti građana u vezi sa obradom podataka o ličnosti i o slobodnom kretanju takvih podataka 1995/46; u daljem tekstu: Direktiva iz 1995. godine), donošenje Opšte uredbe je označilo prekretnicu, koja prevazilazi okvire Evropske unije i ima globalni značaj (Lambert, 2018). Srpski zakonodavac je pokušao da sledi ili čak doslovno preuzima njena osnovna rešenja i principe. Domaći zakon je pretežno sačinjen po ugledu na Opštu uredbu, te je za tumačenje temeljnih pojmova potrebno oslanjanje na istu (Diligenski i dr, 2018).

Osnovni oblik ovog krivičnog dela postoji kada učinilac podatke o ličnosti, koji se prikupljaju, obrađuju i koriste na osnovu zakona, „neovlašćeno pribavi, saopšti drugom ili upotrebi u svrhu za koju nisu namenjeni“ (član 146 stav 1 KZ). Drugi osnovni (posebni) oblik čini onaj „ko protivno zakonu prikuplja podatke o ličnosti građana ili tako prikupljene podatke koristi“ (član 146 stav 2 KZ). Za oba oblika je propisana novčana kazna ili zatvor do jedne godine. Oba oblika se gone po privatnoj tužbi, a ne po službenoj dužnosti. Ova činjenica pokazuje da je krivičnopravnoj zaštiti ipak dat sekundaran značaj.

Teži oblik postoji ukoliko je delo iz stava 1 ili 2 učinilo službeno lice u vršenju službe. Zaprećena je zatvorska kazna u trajanju do tri godine. Ovaj oblik se goni po službenoj dužnosti.

Radnja osnovnog oblika krivičnog dela je alternativno postavljena. Prva alternativna radnja je neovlašćeno pribavljanje ili saopštavanje podatka o ličnosti koji se prikuplja, obrađuje ili koristi u skladu sa zakonom. Ovde je reč o podatku koji se zakonito nalazi u posedu rukovaoca ili obrađivača¹⁰ ali dospe u ruke nepozvanog lica. Nepozvano lice je ono koje nema pravni osnov da se upozna sa podatkom. U slučaju ovog krivičnog dela, nepozvano lice samo neovlašćeno pribavlja podatak ili mu ga neko saopštava. Na primer, Dom zdravlja kao rukovalac poseduje zdravstveni karton lica NN. Njegov komšija, koristeći poznanstvo sa medicinskom sestrom, uđe u kartoteku. Kada medicinska sestra ode da skuva kafu gostu, on hitro pronalazi karton lica NN i uzme ga ili fotografiše i tako preuzme lične podatke. Ili, u drugačijem scenariju, komšija zamoli medicinsku sestru da mu fotografiše zdravstveni karton lica NN ili mu prepíše ili usmeno iznese određene podatke o njegovom zdravstvenom stanju. U prvom slučaju, reč je o neovlašćenom pribavljanju i izvršilac je komšija, dok je u drugom slučaju reč o saopštavanju i izvršilac je medicinska sestra, dok je komšija podstrekač.

Druga alternativna radnja postoji kada lice upotrebi podatke u svrhu za koju nisu namenjeni. Možemo da „režiramo“ sledeći slučaj: medicinska sestra iz prethodnog primera reši da pruža kozmetičarske usluge van radnog vremena. Kako bi prikupila klijentelu, ona uzima podatke o adresama građana iz zdravstvenog kartona i šalje im ponude poštom. Dakle, ona je učinila radnju krivičnog dela jer je podatke koji su prikupljeni shodno zakonu za jednu svrhu, upotrebila za ostvarivanje drugačijih ciljeva.

Slična situacija bi postojala i ako bi advokatski pripravnik, zaposlen u kancelariji advokata A, pristupio digitalnoj bazi klijenata svog principala i bez njebove dozvole, odnosno bez saglasnosti lica na koja se podaci odnose, poslao na svoju privatnu adresu elektronske pošte čitavu bazu sa ličnim poacima klijenata, kako bi ih kontaktirao i nudio svoje usluge kada se upíše u imenik advokata i otvori sopstvenu kancelariju. Dakle, ovaj oblik krivičnog dela može da učini lice koje je ovlašćeno od strane rukovaoca da postupa sa podacima shodno svrsi u koju su prikupljeni.

Drugi osnovni (posebni) oblik postojaće kada lice protivpravno prikuplja podatke o ličnosti ili upotrebljava tako prikupljene podatke. Za razliku od prvog oblika, kada su podaci zakoniti prikupljeni, ovde učinilac neovlašćeno, odnosno bez

---

10 Pojmovi rukovalac i obrađivač su određeni Zakonom o zaštiti podataka o ličnosti. Rukovalac je „je fizičko ili pravno lice, odnosno organ vlasti koji samostalno ili zajedno sa drugima određuje svrhu i način obrade. Zakonom kojim se određuje svrha i način obrade, može se odrediti i rukovalac ili propisati uslovi za njegovo određivanje“ (član 4 tačka 8 Zakona o zaštiti podatak o ličnosti, 2018).
Obrađivač je „je fizičko ili pravno lice, odnosno organ vlasti koji obrađuje podatke o ličnosti u ime rukovaoca. (član 4 stav 9 Zakona o zaštiti podataka o ličnosti, 2018).

pravnog osnova dolazi do tuđih ličnih podataka ili ih koristi. Na primer, učinilac poziva telefonom pasivne subjekte i zamoli ih da mu saopšte svoju adresu i jedinstveni matični broj građanina (kako bi, na primer, učestvovali u izmišljenoj nagradnoj igri). Ovakvo prikupljanje podataka bi predstavljalo radnju krivičnog dela. Ako bi isti učinilac saopštio drugom licu ove podatke a to lice ih zatim dalje koristilo (recimo, da šalje svoj reklamni materijal na adrese tih građana), i ono bi bilo učinilac ovog oblika krivičnog dela, jer koristi nezakonito prikupljene podatke.

Teži oblik postoji u slučaju da je učinilac službeno lice. Primer: ovlašćeni policijski službenik koji pristupi službenoj evidenciji i sazna nečiji lični podatak (adresu, jedinstveni matični broj građanina, registarski broj lične karte; podatak o osuđivanosti, itd) iako za to nije postojao pravni osnov i razlog opravdan potrebama službe. Ili, ako tako saznat podatak policijac saopšti drugome, takođe nepozvanom licu.¹¹

Oblik krivice kod sva tri oblika je umišljaj. Ukoliko bi se podaci neovlašćeno pribavili, saopštili ili upotreбили iz nehata, ne bi bilo krivičnog dela. Učinilac treba da umišljajem obuhvati sve elemente zakonskog opisa krivičnog dela, uključujući i protivpravnost ponašanja. Činjenica da je učinilac postupao u stvarnoj zabludi, čak i otklonjivoj, dovodi do isključenja krivice, s obzirom da i stvarna zabluda iz nehata isključuje umišljaj. (Stojanović, 2018). Na primer, ako bi lice imalo pogrešnu predstavu o postojanju pristanka oštećenog, bila bi reč o stvarnoj a ne pravnoj zabludi (lice A, koje postupa u ime rukovaoca, prikupi lične podatke lica B radi reklamacije robe i pogrešno protumači da je isto pristalo da mu se dostavlja i reklamni materijal, ili da se njegovi podaci ustupe ćerki-kompaniji rukovaoca, jer je lice B izjavilo da svojevolejno ustupa podatke i da ima poverenje u rukovaoca).

Pravna zabluda bi postojala u slučaju da učinilac pogrešno tumači propis, pa smatra da mu pristanak lica nije potreban. S obzirom da pravna zabluda ne isključuje umišljaj, ovde bi krivično delo postojalo, osim u slučaju da je pravna zabluda neotklonjiva, što je veoma redak slučaj. (Vuković, 2021; Stojanović, 2019; Lazarević, 2011).

---

11 Poznat je slučaj otkriven od strane državne revizorske institucije u Minesoti, SAD (Minnesota), 2016. godine, kada je utvrđeno da je 88 policijskih službenika iz policijskih stanica (police departments) širom ove federalne države, u periodu od 2013. do 2015. godine neovlašćeno pristupalo službenim evidencijama (bazi lica sa izdatom vozačkom dozvolom), kako bi dolazilo do ličnih podataka svojih devojaka, prijatelja, članova porodice, itd. Auditori su izneli tvrdnju da ova praksa nije neuobičajna, te da je preko polovine policijskih službenika ulazilo u bazu iz nedovoljno razjašnjenih razloga, odnosno uz sumnju da li je postojao osnov za vršenje pretrage. (Half of MN law enforcement users misuse database searches, audit finds, 2016). Slična situacija je konstatovana i u nekim drugim američkim državama. (AP investigation: Across U.S., police officers abuse confidential database, 2016).

2.1. Analiza inkriminacije

Razmatranje kvaliteta predloženog zakonskog rešenja započinjemo analizom sistemske povezanosti ove inkriminacije sa odredbama Zakona o zaštiti podataka o ličnosti, kao „krovnog“, materijalnog propisa, od kog zavisi i primena krivičnog prava.

Prvo, delo iz člana 146 KZ-a ima blanketni karakter. Zakonodavac govori o podacima koji se prikupljaju i obrađuju na osnovu zakona, što znači da stvarno značenje upotrebljenih pojmova možemo da saznamo tek uvidom u materijalni propis, odnosno predmetni zakon iz 2018. godine. Zakon utvrđuje značenje pojma „podatak o ličnosti“ saglasno Opštoj uredbi. Određenje podatka u Opštoj uredbi je praktično preuzeto iz Direktive iz 1995. godine i veoma je široko, tako da obuhvata sve podatke koje se odnose na fizičko lice čiji je identitet poznat ili se može utvrditi, nezavisno od oblika u kom se nalaze, odnosno dokumenta u kom su sačuvani ili predstavljeni. (Diligenski idr, 2018: 23-36). Pojam podatka o ličnosti treba interpretirati shodno ZZPL-u i Opštoj uredbi i prilikom primene krivičnopravnih normi. Takođe, treba imati u vidu da osmo poglavlje Opšte uredbe, pod nazivom „Pravna sredstva, odgovornost i sankcije“ reguliše i problematiku utvrđivanja i izricanja novčanih kazni i drugih sankcija u sferi zaštite podataka. (Diligenski idr., 2018: 13). I te odredbe bi vredelo imati na umu, jer su od značaja za razumevanje zakonodavčevog motiva inkriminisanja. Drugim rečima, važno je da se u primeni krivičnih normi veoma vodi računa o sadržaju i smislu ZZPL-a i Opšte uredbe.

Problem u praksi svakako predstavlja paralelno postojanje krivičnog dela i prekršaja sa gotovo identičnim opisom. Kaznene odredbe ZZPL propisuju prekršajnu odgovornost rukavaoca i obrađivača u svojstvu pravnog lica, kao i fizičkog odnosno odgovornog lica. Opisi pojedinih prekršaja se praktično poklapaju sa bićem krivičnog dela neovlašćenog prikupljanja podataka o ličnosti. Na primer, prekršaj iz člana 95 stav 1 tačka 1 u vezi sa čl. 6 i 7 ZZPL čini onaj ko obrađuje podatke o ličnosti u druge svrhe (a ne one zbog čijeg ostvarenja su dati). On je istovetan kao druga alternativna radnja osnovnog oblika krivičnog dela. Slično se može reći i za prekršaje iz člana 95 stav 1 tač. 5 i 6, kod kojih učinilac „obrađuje podatke o ličnosti bez saglasnosti lica na koje se podaci odnose, a nije u mogućnosti da predoči da je lice na koje se podaci odnose dalo pristanak za obradu svojih podataka“ odnosno obrađuje posebne vrste podataka o ličnosti suprotno zakonu. U ovom slučaju može se govoriti o barem izvesnom ako ne i potpunom poklapanju sa prvom alternativnom radnjom osnovnog oblika. Šta više, obrada posebnih vrsta podataka o ličnosti na nezakonit način deluje kao objektivno društveno opasnije ponašanje od onog predviđenog u zakonskom opisu osnovnog oblika krivičnog dela, jer se potonje odnosi u istoj meri na sve vrste podataka, dok ovo govori o tzv. naročito osetljivim podacima. (Diligenski idr, 2018: 23). Navedeno možemo

da konstatujemo i za prekršaj iz člana 95 stav 1 tačka 30, koji se odnosi na iznošenje podataka iz zemlje, što može predstavljati dovoljnu društvenu opasnost za krivičnopravnu a ne samo prekršajnu reakciju.

S obzirom da je za prekršajnu odgovornost dovoljan umišljaj ili nehat,¹² za razliku od krivičnog dela iz člana 146 koje se može učiniti samo sa umišljajem, jasno je da je daleko jednostavnije utvrditi odgovornost za prekršaj. Očekivano je, stoga, da će se u praksi po pravilu podnositi prekršajne a ne krivične prijave, što dovodi u pitanje opravdanost propisivanja ovog oblika inkriminacije.

Ako ovaj prekršaj učini „fizičko lice, odnosno odgovorno lice u pravnom licu, državnom organu, odnosno organu teritorijalne autonomije i jedinici lokalne samouprave, kao i ..... u predstavništvu ili poslovnoj jedinici stranog pravnog lica“ (član 95 stav 3 ZZPL) predviđena je novčana kazna od 5.000 do 150.000 dinara. Za isto delo pravnog lica, određena je kazna u rasponu od 50.000 do 2.000.000 dinara.

U vezi sa ovim, treba se podsetiti i da naše zakonodavstvo od 2008. godine poznaje odgovornost pravnih lica za krivična dela¹³ (Milošević, 2012). Posmatrajući zaprećene kazne, dolazimo do zaključka da je posebni maksimum prekršajne kazne dvostruko stroži od krivične, ukoliko je učinilac pravno lice. Za osnovni oblik neovlašćenog prikupljanja podataka o ličnosti iz člana 146 KZ-a predviđena je novčana kazna ili zatvor do godinu dana. Prema članu 14 stav 3 tačka 1 ZOPLKD, za pravna lica ta kazna se „transformiše“ u novčanu kaznu od sto hiljada do milion dinara. Iz ovoga proizlazi da je u slučaju gore pomenute iste radnje prekršaja i krivičnog dela (korišćenja podataka u druge svrhe) za pravno lice lakša krivična nego prekršajna kazna. I ne samo to. I za ostale prekršaje pravnog lica iz člana 95 stav 1, propisana je kazna od 50.000 do 2.000.000 miliona dinara. Među njima je niz radnji koje su očito manjeg stepena društvene opasnosti/štetnosti u odnosu na neovlašćeno pribavljanje, saopštavanje ili korišćenje podataka u drugu svrhu (npr. član 95 stav 1 tač. 28 i 29) ali je zaprećeni posebni maksimum dvostruko veći. Istine radi, ova nelogičnost se može ublažiti činjenicom da se ZOPLKD do sada neobično retko primenjivao, te imamo izuzetno mali broj presuda za 13 godina važenja ovog propisa. (Milošević, Simović, 2018).

Čini nam se očiglednim da je ovde reč o nepostojanju systemske povezanosti zakona. Inkriminacija iz člana 146 se nije menjala od uvođenja u krivično zakonodavstvo, iako su se drugi dotični propisi menjali. Imajući u vidu teorijsku i praktičnu potrebu za različitim kažnjavanjem krivičnih dela i prekršaja, smatramo da bi zakonodavac trebao da razmotri izmenu zakonskog opisa ovog krivičnog dela ili usaglašavanje odgovarajućih odredbi ZZPL-a. Takođe, treba uzeti u obzir

---

12 Zakon o prekršajima, „Sl. glasnik RS br. 65/13, 13/16, 98/16 - US, 91/19 - dr. zakon, 91/19“.

13 Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela, „Sl. glasnik RS“, broj 97/08; u daljem tekstu: ZOPLKD.

da kod oblika iz st.1 i 2 člana 146 gonjenje preduzima po privatnoj tužbi, kao i da je moguća primena instituta dela malog značaja i oportuniteta krivičnog gonjenja, što sveukupno ukazuje na potencijalno slabljenje oštice krivičnopravne represije.

Interesantno je uporediti inkriminaciju iz domaćeg zakonodavstva sa hrvatskim i slovenačkim kaznenim zakonodavstvom. Kazneni zakon Hrvatske¹⁴ (u daljem tekstu: KZ Hrvatske) ima sličan osnovni oblik krivičnog dela kao srpski zakonodavac, ali poznaje i kvalifikovane oblike (stav 2 i 3 člana 146 KZ Hrvatske), koji postoje: a. kada su podaci nezakonito izneti iz države ili je učinilac sebi ili drugome stekao znatnu imovinsku korist ili prouzrokovao znatnu štetu (ovo je posebno važno u doba prodaje ličnih podataka, posebno preko Interneta) i b. kada je delo učinjeno prema detetu ili u odnosu na tzv. naročito osetljive podatke (kod nas: posebne vrste podataka).

Slovenački Kazneni zakon¹⁵ veoma detaljno uređuje inkriminaciju iz člana 143. Tako, osim osnovnog oblika (član 143 stav 19 slovenački zakonodavac u stavu 2 dotičnog člana propisuje posebni oblik koji se sastoji iz neovlašćenog ulaska u kompjutersku bazu podataka sa namerom učinio da sebi ili drugome pribavi kakav tuđi lični podatak. Takođe, inkriminiše se objavljivanje ili omogućavanje objavljivanja poverljivih ličnih podataka iz sudskih presuda na Internetu ili drugde (član 143 stav 3), kao i zloupotrebu tuđih ličnih podataka radi lažnog predstavljanja (krađe identiteta) u cilju sticanja određenih prava ili koristi odnosno nanošenja štete ličnom dostojanstvu tog lica (član 143 stav 4). Stav 5 istog člana donosi kvalifikovan oblik krivičnog dela, koji je prisutan u slučaju da je reč o posebnim vrstama podataka, a stav 6 inkriminiše objavljivanje fotografija ili poruka seksualnog sadržaja, bez pristanka lica na koje se one odnose.

3. Ostala krivična dela kojima se ugrožava/povređuje pravo na zaštitu ličnih podataka

3.1. Neovlašćeno prisluškivanje i snimanje

Ovo krivično delo postoji kada učinilac, primenom posebnih uređaja, prisluškuje ili snima razgovor, izjavu ili saopštenje koji mu nisu namenjeni. Reč je o tzv. „društveno opasnoj indiskreciji“. (Srzentić i dr., 1986: 216). Propisani su alternativno novčana kazna ili zatvor od tri meseca do tri godine.

---

14 Kazneni zakon Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19.

15 Kazenski zakonik Republike Slovenije, „Uradni list RS“, št. 50/12 – uradno prečišćeno besedilo, 6/16 – popr., 54/15, 38/16, 27/17, 23/20, 91/20 in 95/21.

Osim osnovnog, predviđen je i poseban oblik, koji je prisutan kada učinilac „omogućiti nepozvanom licu da se upozna sa razgovorom, izjavom ili saopštenjem koji su neovlašćeno prisluškivani, odnosno tonski snimani“. Kazna je ista kao za osnovni oblik. Teži oblik, za koji je propisana kazna od šest meseci do pet godina, postoji kada delo iz stava 1 ili 2 učini službeno lice u vršenju službe.

Da bi prisluškivanje i/ili snimanje tuđeg razgovora bilo krivično delo, potrebno je da se ispune dva uslova: da je korišćeno određeno sredstvo (posebni uređaj) i da je radnja činjena neovlašćeno (bez pristanka učesnika u razgovoru, odnosno lica koje je dalo izjavu ili saopštenje ili bez zakonskog osnova za prisluškivanje ili snimanje).

Korišćenje naročitih uređaja se kod radnje snimanja i podrazumeva, jer je nemoguće snimiti razgovor bez njih. S druge strane, prisluškivanje može da se vrši i bez posebnog sredstva, te je zakonodavac naglasio da je inkriminisano samo prisluškivanje uz pomoć uređaja (dakle, ako bi neko prisluškivao isključivo svojim organom sluha razgovor u susednoj sobi, ne bi bila reč o ovom krivičnom delu).

Neovlašćenost prisluškivanja i snimanja je pravilo, dok je izuzetak da je ono dozvoljeno, u skladu sa članom 41 stav 2 Ustava. Odstupanje od tajnosti komunikacije je dozvoljeno na osnovu određenih zakona.¹⁶

Ipak, ova materija nije bila na zadovoljavajući način uređena, te je Ustavni sud ukinuo pojedine odredbe Zakona o VBA i VOA i Zakona o BIA. Ustavni sud je utvrdio da je neustavna odredba člana člana 13. stav 1. Zakona o VBA i VOA, „kojom je propisano da se posebni postupci i mere tajnog prikupljanja podataka iz člana 12. tačka 6) Zakona (tajni elektronski nadzor telekomunikacija i informacionih sistema radi prikupljanja podataka o telekomunikacionom saobraćaju i lokaciji korisnika, bez uvida u njihov sadržaj) preduzimaju samo na osnovu naloga direktora Vojnobezbednosne agencije ili lica koje on ovlasti“, jer se time odstupa „od zajemčene nepovredivosti tajnosti sredstava komuniciranja i bez odluke suda“.¹⁷ Suština je u činjenici da je zakon dozvoljavao da se bez sudske odluke, samo na bazi dozvole direktora VBA, prikupljaju tzv. meta podaci o komunikaciji, kojima se ne otkriva sadržaj razgovora, već samo činjenice poput: ko je sa kim razgovarao, u koje vreme i sa kog mesta i koliko dugo (odnosno otkrivaju se samo okolnosti komunikacije).

---

16 Zakonik o krivičnom postupku, „Sl. Glasnik RS“, br. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27/21 – US, u daljem tekstu: ZKP; Zakon o vojnobezbednosnoj i vojnoobaveštajnoj agenciji, „Sl. Glasnik RS“, br. 88/09, 55/12 - US, 17/13, u daljem tekstu: Zakon o VBA i VOA; Zakon o bezbednosno-informativnoj agenciji, „Sl. Glasnik RS“, br. 42/02, 111/09, 65/14 - US, 66/14, 36/18, u daljem tekstu Zakon o BIA.

17 Odluka Ustavnog suda RS, „Sl. Glasnik RS“, broj 55/12.

Međutim, Ustavni sud je, pozivajući se i na praksu Evropskog suda za ljudska prava, ustanovio da zaštita tajnosti komunikacije obuhvata i okolnosti a ne samo sadržaj komunikacije, iz čega proizlazi da se ne mogu pratiti odnosno snimati ni meta podaci korisnika bez dozvole suda.¹⁸

Takav stav se zasniva na pravilnom tumačenju člana 8 Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava (Zakon o ratifikaciji Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava, 2003). Iz praktično istih razloga su ukinute (u odgovarajućem delu) odredbe člana 128 stav 1 i stav 5 i člana 129 stav 4 Zakona o elektronskim komunikacijama.¹⁹

Međutim, postavlja se još jedno važno pitanje. Da li se neovlašćenim smatra snimanje sopstvenog razgovora bez saglasnosti drugog učesnika u razgovoru? U literaturi se iznosi mišljenje da je snimanje bez saglasnosti druge strane neovlašćeno i da predstavlja radnju ovog krivičnog dela. Ukoliko bi lice A snimilo svoj telefonski razgovor sa licem B, bez njegovog znanja, time bi učinilo ovo krivično delo. (Stojanović, Delić, 2020: 68; Srzentić i dr., 1986: 219; Delić, 2021; Čejović, 2008).

Često se postavlja i pitanje da li se snimljeni razgovor može koristiti kao dokaz u krivičnom ili drugom pravnom postupku (na primer, ukoliko neko snimi telefonski razgovor u kom mu sagovornik prethodi ubistvom ili teškom telesnom povredom). (Lazić, Radisavljević, 2018; Živković, 2020; Krapac, 2010). Ukoliko bi snimanjem razgovora bez saglasnosti bilo učinjeno krivično delo, onda bi ovakav dokaz bio nezakonit i ne bi mogao da se koristi u postupku, shodno članu 16 stav 1 ZKP-a (Zakonik o krivičnom postupku, 2011).

Ali, formulacija člana, po našem mišljenju, ne ide u prilog ovoj interpretaciji. Jezičko tumačenje govori da je učinilac lice kom razgovor, izjava ili saopštenje nisu namenjeni. Sagovorniku koji je učesnik komunikacije razgovor, izjava ili saopštenje jesu namenjeni, te ovde nema krivičnog dela.

---

18 Duhovito i slikovito je opisan stvarni značaj meta podataka u redovima koji slede: „Znaju da si zvao “vrući” (seks) telefonski broj u 2:24 ujutro i razgovarao 18 minuta. Ali ne znaju o čemu si pričao. Znaju da si zvao broj savetovališta za prevenciju samoubistava sa sredine mosta. Ali tema razgovora ostaje tajna. Znaju da si dobio imejl iz laboratorije za HIV testiranje, da si zatim zvao svog lekara a onda posetio sajt grupe za podršku obolelima od HIV-a, sve u toku istog sata. Ali ne znaju koji je sadržaj imejla ili o čemu si pričao telefonom. Znaju da si primio imejl od aktivističke grupe koja se bori za digitalna prava sa temom: “Još 52 sata preostalo da se zaustavi usvajanje zakona o sprečavanju piraterije na internetu” i da si odmah zatim zvao svog zvaničnog predstavnika. Ali sadržaj vaše komunikacije ostaje nepoznat vladinim organima. Znaju da si zvala ginekologa, pričala pola sata a kasnije tog dana tražila na internetu broj telefona lokalnih klinika u kojima se vrši prekid trudnoće. Ali niko ne zna o čemu si pričala“. (Opsahl, 2013, <https://www.eff.org/deeplinks/2013/06/why-metadata-matters>).

19 Zakon o elektronskim komunikacijama, „Sl. glasnik RS“, broj 44/10, 60/13 - US, 62/14, 95/18 - dr. zakon; i Odluka Ustavnog suda RS, „Sl. Glasnik RS“, broj 60/13.

Snimljeni razgovor bi mogao da se koristi jedino radi opravdane zaštite sopstvenih prava, u krivičnom ili drugom pravnom postupku. U suprotnom, mogla bi da budu ispunjena obeležja krivičnog dela iz člana 144 stav 1 (ako se time osetno zadre u lični život snimljenog lica) - „ko neovlašćeno načini fotografski, filmski, video ili drugi snimak nekog lica i time osetno zadre u njegov lični život ili ko takav snimak preda ili pokazuje trećem licu ili mu na drugi način omogućiti da se sa njim upozna, kazniće se novčanom kaznom ili zatvorom do jedne godine“(član 144 stav 1 KZ).

Zanimljivo rešenje predviđa član 143 stav 4 KZ Hrvatske. Njime je predviđeno da nema krivičnog dela ukoliko je radnja snimanja ili prisluškivanja učinjena radi zaštite javnog interesa ili drugog interesa koji je pretežniji od zaštite privatnosti snimanog lica. Ovakvom formulacijom odredbe bi se otklonile nedoumice u tumačenju i postavile adekvatne granice krivičnopravne reakcije.

3.2. Proganjanje

Proganjanje je relativno novo krivično delo u našem zakonodavstvu, uvedeno Novelom KZ-a iz 2016. godine. Inkriminacija je delimično izmenjena 2019. godine, kada je dobila sadašnji izgled. U savremenom društvu je sve češća pojava da pojedinci uporno i bezobzirno uznemiravaju druge osobe, praveći im ozbiljne neprijatnosti u svakodnevnom životu, posebno uz pomoć visokih tehnologija. Međunarodnopravni razlozi za uvođenje inkriminacije su vezani za ratifikaciju tzv. Istanbulske konvencije. (Miladinović Stefanović, 2017; Stojanović, 2016; Škulić, 2016).

Osnovni oblik krivičnog dela postoji kada učinilac u toku određenog vremena i uporno preduzima neku od pet alternativno navedenih radnji. Da bi neka od tih radnji poprimila karakter proganjanja, nužno je da se izvodi uporno i u vremenskom kontinuitetu. Ove dve odrednice predstavljaju način izvršenja dela (objektivni element bića inkriminacije) i upravo njihovo prisustvo opravdava kriminalizaciju ovog ponašanja. Za naš rad je zanimljiva jedna od alternativnih radnji osnovnog oblika (treća po redosledu navođenja – stav 1 tačka 3).

Ova radnja će postojati kada učinilac „zloupotrebjava podatke o ličnosti drugog lica ili njemu bliskog lica radi naručivanja robe ili usluga“. (član 138a stav 1 tačka 3).²⁰ I ovde je potrebno da se ispune dva uslova: da su podaci zloupotrebje-

---

20 Ovde je zamisliva situacija kada lice pošalje uzora krvi ili urina na testiranje a da podatke drugog lica kako bi sakrilo svoj identitet (i, recimo, kao kontakt ostavi adresu elektronske pošte kojoj ima pristup ili lično preuzme rezultate ispitivanja). Moguće je i da lice kao garanciju za preuzetu robu kao garanciju ostavi podatke iz tuđe lične karte, mada je pitanje da li bi odrednica „naručivanje robe i usluga“ mogla da obuhvati i ovu radnju. Jasnija je situacija kada neko da lažne podatke kako bi rezervisao smeštaj u hotelu ili drugom ugostiteljsko-smeštajnom objektu.

ni, što se procenjuje na osnovu odredbi ZZPL i da se ova radnja sprovodi u vremenskom kontinuitetu i uporno.

Ipak, odredba ovog stava izaziva određene nedoumice. Ukoliko je intencija zakonodavca bila da zaštiti lične podatke od neovlašćenog preuzimanja, odnosno da spreči vrstu lažnog predstavljanja, postavlja se pitanje zašto je neophodno da takva radnja ima karakter uporne i vremenski kontinuirane. Na primer, ako lice A zloupotrebi ime, prezime i matični broj (ili pak adresu) B da bi naručilo robu ili usluge, ne vidimo zašto bi to moralo da učini više puta kako bi delo dobilo karakter krivičnog.

Drugo pitanje je zašto se opseg dela ograničio samo na naručivanje roba ili usluga. Šta ukoliko učinilac zloupotrebi tuđe podatke da bi stekao određeno pravo ili zloupotrebi tuđe podatke kako bi drugom licu povredio dostojanstvo ili ga izložio sramoti?

Ukupno uzev, zakonsko određenje ovog oblika krivičnog dela deluje konfuzno. Mislimo da bi jednostavnije i praktičnije bilo da je biće glasilo ovako: *ko se lažno predstavi koristeći tuđe podatke o ličnosti, radi naručivanja roba ili usluga, sticanja određenog prava, davanja garancija ili obezbeđenja ili drugih sličnih razloga, kazniće se..* Uz to, bilo bi bolje da se ova radnja premesti iz krivičnog dela proganjanja u inkriminaciju posvećenu neovlašćenom prikupljanju podataka o ličnosti.²¹

3.4. Inkriminacije iz čl. 141, 144 i 145. KZ-a

Krivično delo povrede tajnosti čini „advokat, lekar ili drugo lice koje neovlašćeno otkrije tajnu koju je saznalo u vršenju svog poziva“. Osnov isključenja kažnjivosti je predviđen u stavu 2 istog člana. Krivično delo neće postojati ako je tajna otkrivena u opštem interesu ili drugom pretežnijem interesu lica. Gonjenje se preduzima po predlogu.

Nesumnjivo je da tajna, kao objekt radnje ove inkriminacije, može da sadrži i lične podatke. Po pravilu će tu biti reč o posebno poverljivim podacima, koje lice želi da deli sa veoma ograničenim krugom osoba.

21 Peta alternativna radnja osnovnog oblika proganjanja je postavljena kao generalna klauzula i ostvarena je kada učinilac „preduzima druge slične radnje na način koji može osetno da ugrozi lični život lica prema kome se radnje preduzimaju“. Sigurno je da i radnje preduzete zloupotrebom ličnih podataka mogu da budu ostvarene kroz ovaj oblik krivičnog dela. Tu mislimo na situacije poput uznemiravanja korisnika od strane trgovaca uz korišćenje ličnih podataka suprotno svrsi za koju su prikupljeni. Na primer, kada lice ostavi podatke radi reklamacije robe, a trgovac te podatke koristi da bi ga uporno pozivao telefonom, slao mu neželjenu elektronsku poštu ili poštanske pošiljke. Da bi ovo ponašanje steklo karakter proganjanja, potrebno je i da se njime osetno zadre u privatni život oštećenog, što bi, primera radi, bilo ostvareno u slučaju kupovine robe ili usluga koje se odnose na intimnu sferu oštećenog.

Ipak, slično kao kod inkriminacije iz člana 146 KZ-a, i ovde dolazi do „sudara“ krivične i prekršajne norme. Član 95 stav 3 ZZPL-a propisuje novčanu kaznu od 5.000 do 150.000 dinara za fizičko lice koje ne „čuva kao profesionalnu tajnu podatke o ličnosti koje je saznalo tokom obavljanja poslova“. Ova odredba se odnosi na slučajeve iz čl. 58 i 76 ZZPL, odnosno na a. lica za zaštitu podataka o ličnosti i b. Poverenika, njegovog zamenika i zaposlene u njegovoj službi. Dakle, ako oni otkriju tajnu u obavljanju svojih poslova, odnosno vršenju funkcije, postavlja se pitanje da li će se primeniti prekršajna ili krivičnopravna norma. I ovu neusaglašenost bi trebalo otkloniti zakonodavnom intervencijom.

Član 144 (neovlašćeno fotografisanje) inkriminiše sačinjavanje fotografije, video, filmskog ili drugog snimka kojim se osetno zadire u lični život pojedinca, kao i radnje kojima se „takav snimak preda ili pokazuje trećem licu ili mu na drugi način omogući da se sa njim upozna“. Kvalifikovani oblik, za koji je propisana kazna do tri godine zatvora, postoji ukoliko je delo učinilo službeno lice.

Imajući u vidu odredbe ZZPL-a, smatramo da bi u inkriminaciju trebalo uneti element pristanka oštećenog. Tačnije, da bi se isključila protivpravnost, potrebno je da učinilac dokaže da je imao eksplicitan pristanak lica odnosno zakonskog zastupnika. Vredelo bi razmisliti i o uvođenju kvalifikovanog oblika koji bi se odnosio na snimke koji su eksplicitno seksualnog sadržaja (a nisu ispunjeni uslovi za primenu inkriminacije iz člana 185 KZ-a, to jest, kada je reč o punoletnom licu). Poseban oblik bi se mogao uvesti ukoliko je na snimku odnosno fotografiji maloletno lice (osim u slučaju ispunjenosti uslova iz člana 185 KZ-a, kada se primenjuje ta inkriminacija). Ove posebno treba razmotriti zbog brojnih primera iznošenja fotografija ili snimaka maloletnih lica na društvene mreže, uz očigledne posledice u vidu omalovažavanja, povrede dostojanstva, odnosno osetnog zadiranja u njihove lične živote.

Slični zaključci važe i zakrivično delo iz člana 145 KZ-a (neovlašćeno objavljivanje i prikazivanje tuđeg spisa, portreta i snimka). Ipak, kod ovog dela je jasno pomenut pristanak oštećenog kao element bića krivičnog dela, što je prednost u odnosu na prethodno analiziranu inkriminaciju.

4. Zaključak

Krivičnopravna zaštita podataka o ličnosti u našem zakonodavstvu je ostvarena propisivanjem nekoliko inkriminacija. Prekršajna zaštita je obezbeđena kroz kaznene odredbe ZZPL-a. Posmatrajući kvantitativno, broj krivičnih dela i prekršaja kojima se sankcionišu društveno opasna i štetna ponašanja u oblasti obrade ličnih podataka je na zadovoljavajućem nivou. Međutim, činjenica da je zaštita podataka o ličnosti ustavno i međunarodno ljudsko pravo, zahteva postojanje kva-

litetnih, međusobno povezanih i primenljivih kaznenopravnih normi, koje će osigurati adekvatnu reakciju u slučaju nezakonitog postupanja sa podacima.

Naša analiza pokazuje da postoji značajan prostor za poboljšanje zakonskog okvira. Preklapanje bića krivičnog dela i pojedinih prekršaja dovodi do obesmišljavanja krivičnopravne zaštite. Ovo posebno dolazi do izražaja kod odgovornosti pravnih lica za prekršaje i krivična dela, gde je očigledna sistemski nepovezanost zakonskih rešenja. Inkriminacija iz člana 146 KZ-a nije dovoljno fleksibilna i ne sledi u potpunosti duh predmetnog zakona. Digitalno doba nosi broje izazove, na koje krivično pravo mora da odgovori ukoliko zakonodavac namerava da od njega učini koristan instrument kriminalne politike, a ne „ukras“ kojim se samo deklarativno ispunjavaju međunarodnopravne obaveze i standardi. Izmenama i dopunama zakonskih opisa analiziranih krivičnih dela (pre svega krivičnih dela iz čl. 138a, 144 i 146), odnosno njihovim boljim osmišljavanjem, uvođenjem kvalifikovanih oblika, kao i smisaonim povezivanjem sa odredbama ZZPL-a otklonile bi se teškoće u tumačenju i primeni zakona i stvorio valjan temelj za uspešnije suprotstavljanje kriminalitetu u oblasti zloupotrebe ličnih podataka. Iako je krivičnopravna zaštita ultima ratio i ima sekundaran značaj, treba razmisliti o činjenici da pojedini vidovi povrede prava na zaštitu podataka o ličnosti imaju vrlo ozbiljan karakter (posebno ako je reč o iznošenju u inostranstvu ili naročito osetljivim kategorijama podataka). Imajući to u vidu, valjalo bi razmotriti uvođenje kvalifikovanih oblika, kod kojih bi kazna bila stroža (tako da ne bude mesta primeni instituta dela malpog značaja, na primer) a gonjenje se pokretalo po službenoj dužnosti (kao kod stava 3 člana 146).

Literatura

- *AP investigation: Across U.S., police officers abuse confidential database.* (2016), tekst dostupan na: <https://www.chicagotribune.com/nation-world/ct-ap-police-database-abuse-20160928-story.html>, pristupljeno: 01.07.2021.
- Čejović, B. (2008). *Krivično pravo u sudskoj praksi*, III izdanje. Kragujevac: Lion Mark.
- Delić, N. (2021). *Krivično pravo – posebni deo*. Beograd: Univerzitet u Beogradu: Pravni fakultet.
- Diligenski, A., Prlja, D., Cerović, D. (2018). *Pravo zaštite podataka GDPR*. Beograd: Institut za uporedno pravo.
- Half of MN law enforcement users misuse database searches, audit finds, tekst dostupan na: <https://www.twincities.com/2016/09/28/audit-half-of-mn-law-enforcement-users-made-questionable-database-searches/>, pristupljeno: 30.06.2021.

- Kazenski zakonik Republike Slovenije, „Uradni list RS“, št. 50/12 – uradno prečišćeno besedilo, 6/16 – popr., 54/15, 38/16, 27/17, 23/20, 91/20 in 95/21
- Kazneni zakon Republike Hrvatske, Narodne novine, br. 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17, 118/18, 126/19.
- Krapac, D. (2010) Nezakoniti dokazi u kaznenom postupku prema praksi Evropskog suda za ljudska prava. *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, 60(6), str. 1207-1240.
- Krivični zakon Republike Srbije, „Službeni glasnik SRS“, br. 26/77, 28/77, 43/77, 20/79, 24/84, 39/86, 51/87, 6/89 i 42/89, „Službenik glasnik RS“, br. 21/90, 16/90, 26/91, 75/91, 9/92, 49/92, 51/92, 23/93, 67/93, 47/94, 17/95, 44/98, 10/02, 11/02, 80/02, 39/03 i 67/03
- Krivični zakon SFRJ/SRJ/Osnovni krivični zakon, „Sl. list SFRJ“, br. 44/76, 36/77 - ispravka, 34/84, 37/84 - ispravka, 74/87, 57/89, 3/90, 38/90, 45/90 - ispravka, 54/90 - ispravka, „Sl. list SRJ“ br. 35/92, 16/93 - dr. zakon, 31/93 - dr. zakon, 37/93, 50/93 - dr. zakon, 24/94, 61/01, „Sl. glasnik RS“ br. 39/03.
- Krivični zakonik Republike Srbije, „Sl. Glasnik RS“, br. . 85/05, 88/05 , 107/05, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16, 35/19.
- Lambert, P. (2018). *Understanding the New European Data Protection Rules*. Boca Raton: CRC Press.
- Lazarević, Lj. (2011). *Komentar Krivičnog zakonika*. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta Union.
- Lazić, D., Radisavljević, I. (2018). Dokazni značaj amaterskih audio i video zapisa. *Godišnjak Fakulteta bezbednosti*, broj 1/2018, str. 371-389.
- Mandić, G., Putnik, N., Milošević, M. (2017). *Zaštita podataka i socijalni inženjering – pravni, organizacioni i bebednosni aspekti*. Beograd: Univerzitet u Beogradu-Fakultet bezbednosti.
- Miladinović Stefanović, D. (2017). Istanbulska konvencija i krivičnopravna zaštita žena od nasilja u Republici Srbiji. *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Nišu*, 56(76), str. 231-252. doi:10.5937/zrpfni1776231M
- Milošević, M. (2008). *Odgovornost pravnih lica za krivična dela*, doktorska disertacija. Univezitet u Beogradu: Pravni fakultet.
- Milošević, M., Simović, I. (2018). Pojam odgovornog lica u Zakonu o odgovornosti pravnih lica za krivična dela. U: *Krivično zakonodavstvo i funkcionisanje pravne države*, međunarodna naučno-stručna konferencija (str. 365-382). Trebinje: Ministarstvo pravde Republike Srpske, Srpsko udruženje za krivičnopravnu teoriju i praksu.
- Odluka Ustavnog suda RS, „Sl. Glasnik RS“, broj 55/12.
- Odluka Ustavnog suda RS, „Sl. Glasnik RS“, broj 60/13.

- Opsahl, K. (2013). *Why Metadata Matters*. Tekst dostupan na: <https://www.eff.org/deeplinks/2013/06/why-metadata-matters> (pristupljeno: 19.04.2021).
- Opšta Uredba (EU) 2016/679 Evropskog parlamenta i Saveta od 27. aprila 2016. godine o zaštiti fizičkih lica u odnosu na obradu podataka o ličnosti, i o slobodnom kretanju takvih podataka i o stavljanju Direktive 95/46/EZ van snage.
- Popesku, D. (2016) Zaštita prava na privatnost i njegove sfere. *Strani pravni život*, 60(1), str. 73-88.
- Prlja, S. (2018). Pravo na zaštitu ličnih podataka u EU. *Strani pravni život*, 62(1), str. 89-99.
- Srzentić, N., Stajić, A., Kraus, B., Lazarević, Lj., Đorđević, M. (1986). *Komentar krivičnih zakona SR Srbije, SAP Kosova i SAP Vojvodine*. Beograd: Savremena administracija.
- Stojanović, Z. (2016). Usaglašavanje KZ Srbije sa Istanbulsom konvencijom. U: *Dominantni pravci razvoja krivičnog zakonodavstva i druga aktuelna pitanja u pravnom sistemu Srbije*. Beograd: Udruženje tužilaca i zamenika javnih tužilaca Srbije, str. 27-28.
- Stojanović, Z. (2018). *Komentar Krivičnog zakonika*. Beograd: Službeni glasnik.
- Stojanović, Z., Perić, O. (2006). *Krivično pravo – posebni deo*, 11. izdanje. Beograd: Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu.
- Škulić, M. (2016). Proganjanje i polno uznemiravanje. *Tužilačka reč*, broj 31/2016, str. 14 – 22.
- Uredba (EU) 2016/679 Evropskog parlamenta i Saveta od 27. aprila 2016. godine o zaštiti fizičkih lica u odnosu na obradu podataka o ličnosti, i o slobodnom kretanju takvih podataka i o stavljanju Direktive 95/46/EZ van snage (Opšta uredba o zaštiti podataka).
- Ustav Republike Srbije, „Sl. Glasnik RS“, broj 1/90.
- Ustav Republike Srbije, „Sl. Glasnik RS“, broj 98/06.
- Ustav Savezne Republike Jugoslavije, „Sl. list SRJ“, broj 1/92.
- Vodinelić, V. (1989). Obrada podataka i zaštita ličnosti. *Anali Pravnog fakulteta u Beogradu*, 37(2-3), str. 172 – 196.
- Vuković, I. (2021). *Krivično pravo – opšti deo*. Beograd: Univerzitet u Beogradu-Pravni fakultet.
- Zakon o bezbednosno-informativnoj agenciji, „Sl. Glasnik RS“, br. 42/02, 111/09, 65/14 - US, 66/14, 36/18.
- Zakon o elektronskim komunikacijama, „Sl. glasnik RS“, broj 44/10, 60/13 - US, 62/14, 95/18 - dr. zakon.
- Zakon o odgovornosti pravnih lica za krivična dela, „Sl. glasnik RS“, broj 97/08.

- Zakon o prekršajima, „Sl. glasnik RS br. 65/13, 13/16, 98/16 - US, 91/19 - dr. zakon, 91/19“.
- Zakon o vojnobezbednosnoj i vojnoobaveštajnoj agenciji, „Sl. Glasnik RS“, br. 88/09, 55/12 - US, 17/13.
- Zakon o zaštiti podataka o ličnosti, „Sl. Glasnik RS“, broj 87/18.
- Zakon o zaštiti podataka o ličnosti, „Sl. list SRJ“, br. 24/98, 26/98.
- Zakon o zaštiti podataka o ličnosti, „Službeni glasnik RS“, br. 97/08, 104/09 - dr. zakon, 68/12 - US i 107/12).
- Zakonik o krivičnom postupku, „Sl. Glasnik RS“, br. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14, 35/19, 27/21 – US.
- Živković, N. (2020). Dokazni značaj fotografija, audio i video snimaka koji nisu proizašli iz dokaznih radnji. *Crimen*, 11(1), str. 180 – 193. doi: 10.5937/crimen2002180Z.

Mladen M. MILOŠEVIĆ, PhD

Associate Professor

Faculty of Security Studies, University of Belgrade

PERSONAL DATA PROTECTION IN CRIMINAL LAW

The paper focuses on the norms of Serbian Penal Code that incriminates personal data abuse. Starting with a brief overview of personal data legislation in Serbia, the author states that legal protection of data is guaranteed through constitutional (former federal and republic and the current Constitution) and provisions of Data Protection Law (three Laws were adopted and implemented since 1998), but also with criminal law norms. However, the quality and the implementation of mentioned criminal law provisions is questionable. The author analyses different crimes and notes that certain norms are incoherent with other relevant legislative provisions. The author points to incoherent provisions and provides recommendations de lege ferenda, concluding that legislative changes are needed in order to construct a solid legal framework for personal data protection in domestic Criminal law.

Key words: *personal data protection, Criminal Law, Right to privacy.*